

Wstęp

Prezentowany tom – poniekąd jubileuszowy, bo już piętnasty – poświęcony jest kulturze Europy Środkowej, w tym zwłaszcza Śląskowi. Nie zmienia się formuła tego wydawnictwa, choć zmienia się ikona zamieszczona na okładce i jej barwy. Naczelną zasadą nadal pozostaje przybliżanie spraw Europy Środkowej i dzielenie się przemyśleniami o dziejach tego regionu. Region ten i położony na jego obszarze Śląsk takiej naukowej dyskusji i takich opracowań, pozbawionych politycznych podtekstów, potrzebują. Te naukowe publikacje zostały przed laty zainicjowane przez miasto Zabrze. Troskę o ich wydanie od lat wykazują przede wszystkim Władze Miasta Zabrze, a także tak szacowne instytucje, jak Polska Akademia Nauk Oddział Katowice czy Katowicki Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego.

Ten piętnasty tom poświęcony jest migracjom i podróżom od czasów średniowiecza. Migracje – zarówno te zwykłe, jak i te wymuszone, podobnie jak wszelkie podróże uznać można za przejawy mobilności ludności, ujawniającej się w każdym praktycznie okresie dziejowym. Różne były tylko stopnie jej natężenia. W różnym stopniu obejmowały one rozmaite grupy społeczne. Mobilność ludzi miała rozmaite uwarunkowania, podobnie jak różne były jej przyczyny. Mogła być wyborem, ale mogła być też koniecznością. Przemieszczanie się ludności objęło, z różnym natężeniem i w różnych czasach, całą Europę Środkową, w tym także położony w środku Europy Śląsk, ziemię będącą terenem rywalizacji trzech sąsiadów: Polski, Czech i – generalnie rzecz ujmując – Niemiec, pozostającą w różnych okresach pod ich rządami. Przybywali więc tu różni urzędnicy, podobnie jak przybywali tu różni ludzie, w tym także inicjatorzy przemian. Mobilni byli też sami Ślązacy, których widzimy w Polsce, ale także poza nią. Migracje elit z Górnego Śląska warte by były bliższego i kompleksowego rozpoznania.

Na niniejszy tom składają się artykuły, które ujęte zostały zasadniczo w dwie grupy tematyczne: *Migracje chciane i wymuszone* oraz *Podróże w Europie – cele, kierunki, organizacja*. Przybliżają one wszelkie ruchy ludności w Europie Środkowej, od kolonizacji średniowiecznej i nowożytnej, poprzez ruch pielgrzymkowy, ale też ruch turystyczny, po wielkie migracje XX wieku. Wskazują na przyczyny, kierunki, uwarunkowania, motywy, podejmując też problem intensywności tych zjawisk. Oczywiście, w tej publikacji nie sposób było zaprezentować pełnego obrazu zasygnalizowanych wyżej zagadnień. Temat ten jest wyjątkowo pojemny. Zamieszczone artykuły odnoszą się jedynie do wybranych spraw i zagadnień. Tradycyjnie już szczególną uwagę zwrócono na przebieg zjawisk zasygnalizowanych w tytule wydawnictwa na Śląsku.

Autorami są przedstawiciele różnych ośrodków naukowych w kraju: Częstochowy, Katowic, Kielc, Opola, Warszawy, Wrocławia, oraz ośrodków zagranicznych: Ostrawy, Pragi, Wilna.

Do niniejszego tomu dołączono wypowiedzi znanych badaczy i animatorów kultury, nie tylko ze środowiska górnośląskiego, które koncentrują się wokół tematu *Śląsk – początek i meta wędrówek*. Wypowiedzi te winny uświadomić czytelnikom problemy Śląska, jako ważnego miejsca w ruchu ludności w ciągu wieków, choć bardziej odnosić się to będzie do nowszych i najnowszych czasów.

Słowa podziękowania kierujemy do inicjatorów wydania tego tomu, Władz miasta Zabrze. Pragniemy, by służył on promocji zarówno Miasta, jak i całego Śląska.

Antoni Barciak